

התקציב הלאומי לשנת הכספים 1961/62

1. מבוא

התקציב הלאומי מוגש בזאת לכנסת זו הפעם השלישית. כקודמיו מהווה גם הוא, בעיקרו, תחזית של ההתפתחויות העיקריות במשק הלאומי בשנת התקציב הקרובה. כנקודת-מוצא לתחזית משמש, כמובן, סיכום של עיקרי ההתפתחויות במשק בשנה החולפת — עד כמה שניתן לסכמן כבר עתה.

המסגרת הכללית דומה מאד לזו של התקציבים הלאומיים של השנתיים הקודמות. תיאור מפורט יותר של מהות התקציב הלאומי ושיטות הכנתו ועיבודו הובא במסגרת התקציב הלאומי הראשון שהוגש לכנסת — לשנת 1959/60.¹

החשבונות הלאומיים ושאר האומדנים, המובאים בתקציב הלאומי, לגבי שנת 1960 עובדו על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המתייחסים בדרך כלל לתקופה שעד לחודש אוקטובר. אומדנים אלה הם ארעיים ויש לקבלם בזירות. תכליתם כאן היא לשמש כאינדיקטורים גרידא לכיוון ולעוצמתן של המגמות החזויות במשק.

2. סיכומים ראשוניים של התפתחות המשק בשנת 1960

(א) סיכום

בשנת 1960 נמשך גידולן של התוצר הלאומי בקצב מהיר — בשיעור של 8 עד 9 אחוזים. הגידול המהיר ביותר היה זה של התוצר התעשייתי. שיעורי גידול גבוהים ציינו גם את ענפי התחבורה והשירותים. לעומת זאת, הואט קצב הגידול של התוצר החקלאי, ואילו בתפוקת ענף הבנייה לא ניכר גידול ויתכן אף, כי חל צימצום-מה. שיעור הגידול של התוצר הלאומי בכללותו היה, כנראה, נמוך מזה של שנת 1959, שבה הגיע שיעור הגידול ל-12 אחוזים.

מספר המועסקים גדל ב-3.5 עד 4 אחוזים בלבד — משמע, שהתפוקה לעובד עלתה גם השנה בשיעור ניכר — כדי 5 אחוזים. עלייה זו יש לייחס בחלקה לשיפור הציוד ובחלקה להעלאת פריון הייצור.¹ מבחינת היצע העובדים התקרב המשק בשנת 1960 עוד יותר מאשר בשנים שעברו למצב של תעסוקה מלאה.

חלק הארי של תוספת הייצור שימש להגדלת הצריכה. הצריכה הפרטית בכללותה עלתה ב-9 אחוזים בערך, שיעור שיש בו משום עלייה של 6 אחוזים בקירוב בצריכה לנפש. ב-1959 היו שיעורי הגידול — 10 אחוזים בסך כל הצריכה הפרטית ו-6 אחוזים — בצריכה לנפש. לעומת זאת, לא חל כל גידול של ממש בהשקעה הגולמית (בהשוואה לגידול של 5 אחוזים ב-1959), ואילו

¹ "תקציב לאומי לשנת הכספים 1959/60"; ירושלים, טבת תשי"ס (דצמבר 1958). הודפס בסקר בנק ישראל מספר 10, (אוגוסט 1959).

¹ עלייה בפריון הייצור משמעה עליה בתפוקה, בשיעור גבוה משיעור עליית התשומות של ציוד ועבודה.

בהרכב ההשקעה חלו שיפורים מסויימים: עלו ההשקעות בתחבורה (בעיקר בספנות) ובתעשייה, מכאן, וצומצמו ההשקעות בבנייה למגורים ובחקלאות, מכאן. היקף היצוא עלה ב־25 אחוזים בקירוב, אך בגלל הירידה במחירי היצוא היה הגידול בהכנסות מיצוא בשיעור נמוך מזה — כדי 20 אחוזים. עם זאת, חל גם גידול ניכר ביבוא, ובכלל זה — ביבוא אניות. כתוצאה מכך, לא חל שינוי של ממש בגירעון במאזן המוצרים והשירותים. הודות לרמה הגבוהה של יבוא ההון נתאפשר גם השנה גידול ניכר ביתרות הנטו במטבע־חוץ של המשק — משמע, גידול היתרות בניכוי גידול ההתחייבויות נטו במטבע חוץ — בסכום של קרוב ל־50 מיליון דולר.

בשנת 1960 חל גידול ניכר בביקוש הכספי במשק. הגידול הרב בהיצע ממקורות התוצר הלאומי צימצם את שיעור עליית המחירים. עם זאת, עלתה רמת המחירים המקומיים ב־3 אחוזים.

(ב) התוצר, התפוקה והתעסוקה

גידולו הראלי של התוצר הלאומי הגולמי נאמד, כאמור, ב־8 עד 9 אחוזים. הגידול הרב ביותר — בשיעור של 13 עד 14 אחוזים — חל בתפוקת התעשייה. כבשנת 1959 היה אחד מן הגורמים לעלייה זו הרחבת היצוא התעשייתי, שספגה כשליש מעליית התפוקה התעשייתית; כשני שלישים מתוספת התפוקה הופנו לצריכה. מצד ההיצע נתאפשרה הרחבה זו על־ידי תוספת השקעות, על־ידי הפעלת חלק מעודף כושר הייצור שהיה קיים בראשית השנה, על־ידי הרחבת התעסוקה בתעשייה (בשיעור של 6 עד 7 אחוזים לערך) ועל־ידי הגדלת פרויקט הייצור.

לוח 1

מקורות ושימושים, 1959 ו־1960 (אומדן)

(מיליוני ל"י)

1960				1959			
העלייה או הירידה (-) מ־1959 ל־1960 באחוזים				מיליוני ל"י		מחירים קבועים	
ערך	מחיר	כמות		מחירים שוטפים	מחירים קבועים		1959
12	3	8.5	*(12)	4,455	4,315	3,973	תוצר לאומי גולמי
11	—	11	(6)	1,185	1,185	1,069	יבוא
12	2.5	9		5,640	5,500	5,042	סך כל המקורות
11	2	9	(10)	3,095	3,035	2,785	צריכה פרטית
17	**7	9	(7)	900	840	770	צריכה ציבורית
5	3.5	1	(5)	1,015	980	967	השקעה גולמית
21	-2.5	24	(30)	630	645	520	יצוא
12	2.5	9		5,640	5,500	5,042	סך כל השימושים

* בסוגריות שיעורי הנדל"ה המקבילים בשנת 1959 בהשוואה ל־1958.

** שיעורי הנדל"ה של הצריכה הציבורית הם אינדיקטור לשיעור הנדל"ה משנת התקציב 1959/60 לשנת התקציב 1960/60. עליית המחירים הנרולה נובעת בעיקרה מעליית שכר, לאחר שבשנת 1960 שולמו הפרשים בעקבות העלאות בשנה הקודמת.

הערה עובר על־פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תפוקתה של החקלאות עלתה ב־3 עד 4 אחוזים לעומת 17 אחוזים בשנת 1959. קצב הגידול של התפוקה החקלאית הואט — בעיקר בשל מיעוט הגשמים בחורף 1960, אשר הפחית בכדי שלישי את יבולי המספוא. כמו כן הואט הגידול של תפוקת בעלי החיים וצומצמו ההשקעות בבעלי חיים, בייצור ובהכשרת הקרקע.

היקף התפוקה של ענף הבנייה היה דומה לזה שבשנה שעברה, ואפשר שחלה אף ירידה של אחוז אחד או שניים. דבר זה נובע מצימצום הבנייה למגורים, בעיקר זו הנעשית במימון ממשלתי. תפוקת ענפי התחבורה, המסחר והשירותים גדלה בשיעור של 9 עד 10 אחוזים לערך. גידול התוצר הלאומי בשיעור של 8 עד 9 אחוזים היה מלווה בעלייה של 3.5 עד 4 אחוזים במספר המועסקים. גידול האוכלוסיה היה נמוך מזה במקצת והגיע לכדי 2.6 אחוזים. כתוצאה מכך נמשכה גם בשנה זו המגמה של שיפור במצב התעסוקה, ופחת מספר המובטלים. לקראת סוף השנה היה עיקר ציבור המובטלים מורכב מעובדים, המוגבלים בכוח עבודתם, ובכמה ענפים החל מסתמן מחסור בעובדים מקצועיים, ואף במקצועיים למחצה. כן עלה, כנראה, במקצת המספר הממוצע של שעות העבודה לעובד. שיעורי הגידול של תפוקת ענפי המשק העיקריים בשנים 1959 ו־1960 ניתנים בלוח 2.

לוח 2

שיעורי הגידול של התפוקה הריאלית לפי ענפי המשק, 1959 ו־1960

1960	1959	
3-4	17	החקלאות
13-14	15	התעשייה
9-10	13	התחבורה
(-1)-(-2)	8	הבנייה *
6-7	5	השירותים הציבוריים
8-9	12	המסחר ושירותים אחרים
8-9	12	התוצר הלאומי הגולמי **

* לרבות עבודות עפר.

** משוקלל לפי משקלו של כל ענף בהכנסה הלאומית של 1959. הלוח עובד על־פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

(ג) מאזן התשלומים

בשנת 1960 עלה היצוא בשיעור הבולט של 20 אחוזים — עלייה של 60 מיליון דולר; אולם בשל גידול היבוא בסכום של 65 מיליון דולר לא פחת הגירעון במאזן המוצרים והשירותים (ראה לוח 3).

יותר מ־20 מיליון דולר מכלל תוספת היצוא באו מן היצוא התעשייתי, אשר עלה ב־30 אחוזים. יצוא היהלומים עלה ביותר מ־10 מיליון דולר, שהם כ־23 אחוזים. יצוא השירותים, לרבות שירותי תיירות, עלה, לפי האומדן, ב־23 מיליון ל"י, שהם 21 אחוזים.

היבוא, היצוא והגירעון, 1959 ו-1960

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1959 ל-1960		1960	1959	
באחוזים	במיליוני דולרים			
				יבוא סחורות
16	7	50	43	נכסי תצרוכת
12	27	260	233	חומרי גלם
185	24	37	13	אניות ומטוסים
1	1	100	99	נכסי השקעה אחרים
-6	-2	32	34	דלק
—	—	1	1	שונות
13	57	480	423	סך הכל יבוא סחורות
5	8	178	170	יבוא שירותים
11	65	658	593	סך הכל יבוא
				יצוא סחורות
2	1	47	46	יצוא הדריים
25	3	15	12	יצוא חקלאי אחר
31	22	92	70	יצוא תעשייתי
23	11	58	47	יצוא יהלומים
50	1	3	2	שונות
21	38	215	177	סך הכל יצוא סחורות
21	23	135	112	יצוא שירותים
21	61	350	289	סך הכל יצוא
1	4	308	304	גרעון שוטף
-7	-20	271	291	גרעון שוטף, להוציא אניות

עובד על-פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ביצוא ההדריים חל גידול של 10 אחוזים מבחינת הכמות, אולם בשל ירידת מחירי ההדריים עלו ההכנסות מיצוא זה במיליון דולר בלבד. שיעור הגידול של היבוא הגיע ל-11 אחוזים — יותר משיעור הגידול של התוצר הלאומי. למעשה, נמשך גם בשנת 1960 התהליך של "העמקת" הייצור המקומי והקטנת מרכיב היבוא בצריכה. היקף החלפת היבוא בייצור מקומי נאמד ב-15 עד 20 מיליון דולר. אולם, יחד עם זאת, חל גידול רב במיוחד ביצוא וכן באותם סוגי ההשקעות שבהם מרכיב היבוא גבוה, והוא מגיע לעיתים — כגון באניות — עד למאה אחוזים, ודבר זה גרם להגדלת היבוא.

יבוא ההון (נטו) הגיע ל-357 מיליון דולר (ב-15 מיליון דולר יותר מאשר בשנת 1959). ההוצאה על עודף היבוא של הסחורות והשירותים הגיעה, כאמור, ל-308 מיליון דולר, בקירוב (ראה לוח 4). כתוצאה מכך חלה עלייה ביתרות הנטו של המשק במטבע-חוץ — הנובעת מהעלייה ביתרות ברוטו בניכוי העלייה בהתחייבויות המשק במטבע חוץ — בסכום של כ-50 מיליון דולר.

לוח 4

יבוא ההון, 1959 ו-1960

(מיליוני דולרים)

1960.	1959	
		תקבולים
30	27	העברות פרטיים
100	71	פיצויים אישיים מגרמניה
60	63	שילומים מגרמניה
70	72	העברות של מוסדות
50	52	סיוע של ממשלת ארצות-הברית
55	56	מלווה העצמאות והפיתוח (ברוטו)
30	13	השקעות מחוץ-לארץ
15	23	הלוואות לזמן ארוך
410	377	סך הכל
		החזרת הלוואות
26	22	פדיון אגרות מלווה העצמאות והפיתוח
14	13	הבנק ליבוא וליצוא
		הלוואות אחרות בתקציב
3	...	לזמן ארוך
10	...	לזמן קצר
53	35	סך הכל
357	342	יבוא ההון, נטו
308	304	עודף היבוא על היצוא
49	38	השינוי ביתרות מטבע חוץ

עובר על-פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומשרד האוצר.

(ד) הצריכה וההשקעות

הצריכה הפרטית הריאלית הוסיפה לגדול בשיעור רב, של כ-6 אחוזים לנפש. גידול רב במיוחד חל בצריכת מזון מתוצרת חקלאית¹ וכן בצריכת מוצרים בני-קיימא, האופיינית לרמת הכנסות עולה.

¹ הגידול בצריכת תוצרת חקלאית, בשיעור העולה על הגידול בתפוקה החקלאית, נתאפשר, מתוך כך שהעלייה הקטנה בתפוקה החקלאית היתה פרי צירוף של ירידה בייצור המקומי של מוצרי ביניים — בעיקר מספוא — ועלייה ניכרת בתפוקת המוצרים הסופיים, בעיקר בתוצרת הרפת, הלול והמטעים. בו בזמן חל גידול ניכר ביבוא המספוא.

גידול ריאלי של כ-9 אחוזים חל בהיקף הצריכה של הסקטור הציבורי. ערך ההשקעה הגלמית הגיע ל-1.015 מיליון ל"י. במחירים קבועים לא חל כאן כמעט שינוי בהשוואה ל-1959.

לוח 5

ההשקעה במשק (במחירי 1959), 1959 ו-1960

(מיליוני ל"י)

1960	1959	
175	191	חקלאות
192	182	חרושת
14	12	מחצבים
41	39	חשמל
155	118	תחבורה
145	127	מסחר ושירותים אחרים
258	298	בנייה למגורים
(106)	(152)	מזה: אגף השיכון
(152)	(146)	בנייה פרטית
980	967	סך-הכל

עובר על-פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מבחינת-הרכב ההשקעות-בולטת הירידה שחלה בהשקעות בחקלאות ובבנייה, ומאידך — העלייה הניכרת בהשקעות בתחבורה.

בחקלאות נובעת הירידה בהשקעות מצימצום בהיקף ההשקעות החדשות ברפת כתוצאה מהתאמת היקף הרפת לביקוש המקומי לתוצרתה וכן מצימצום ההשקעות בייצור, שימור הקרקע והכשרת הקרקע.

בענף הבנייה חלה, כאמור, ירידה בולטת בבנייה הציבורית. בענף התחבורה הושקעו סכומים גדולים באניות חדשות.

(ה) המחירים והשכר

במחצית הראשונה של 1960 לא חלה כמעט כל עלייה במחירים, אולם לקראת סוף השנה חלה עלייה של 3 עד 4 אחוזים לעומת סוף 1959. כיוון שגם בשנת 1959 חלה עליית מחירים קלה בחלקה השני של השנה, נאמדת עליית המחירים הממוצעת ב-1960 בשיעור של 3 אחוזים לערך. העלייה

הגדולה ביותר חלה במחירי הצריכה הציבורית — בעיקר כתוצאה מהעלאת שיעורי השכר בסקטור הציבורי.¹ מחירי הצריכה הפרטית עלו בשיעור של 2 אחוזים בערך. עם תשלום תוספת היוקר תסתכם, כנראה, העלייה בשכר הנומינלי הממוצע ב-5 אחוזים. העלייה בשכר הריאלי תהיה לפיכך בשיעור של 3 אחוזים. עליית השכר הנומינלי אינה אחידה: בסקטור הציבורי חלה עלייה גדולה יותר, בעוד שבשאר ענפי המשק הגיעה העלייה לשיעור של 3 עד 4 אחוזים.

(1) ההכנסות והחסכון

ההכנסה הפרטית — הכוללת הן את ההכנסה הלאומית והן את ההעברות לפרטיים מהסקטור הציבורי ומחוקי-לארץ — עלתה ב-13 עד 14 אחוזים לערך. מס ההכנסה, שנגבה מהציבור, עלה ב-15 אחוזים. המסים הישירים, המוגדרים כמס הכנסה ותשלומים לביטוח הלאומי, עלו בשיעור דומה לעליית ההכנסה הפרטית. ההכנסה הפרטית הפנויה — שבניכוי מסים ישירים — עלתה גם היא ב-13 עד 14 אחוזים. הסכום הכולל של החיסכון הפרטי במשק, המורכב מחיסכון של משקי בית ושל חברות, עלה, כפי הנראה, חלק מהחיסכון הנוסף מקורו בחסכונויות מתוך הכנסות חד-פעמיות גדולות מפיצויים אישיים. חלק אחר מקורו בגידול החיסכון של חברות בצורה של רווחים-שלא-חולקו. הנתונים, המצויים עתה, אינם מאפשרים לקבוע, אם חל גידול בשיעור החיסכון מתוך ההכנסה השוטפת של הפרטים.

3. השוואת ההתפתחויות בשנת 1960 לתחזית

השוואה של ההתפתחויות בפועל בשנת 1960 לעומת התחזית, שהובאה במסגרת התקציב הלאומי אשתקד, מראה, כי, להוציא הבדלים קלים, נתממשה תחזית זו בקוויה הכלליים, הן ביחס למערכת ההנחות שלה והן ביחס למסקנותיה.

ההנחות העיקריות, לגבי הגורמים המשפיעים על התפתחות המשק, היו כדלקמן: יבוא הון בהיקף של כ-350 מיליון דולר; גידול אוכלוסיה בשיעור של כ-3 אחוזים; אי-שינוי בנהגיה הצריכה והחסכון של משקי הבית; יציבות במחירי היבוא והיצוא, עם אפשרות של ירידה קלה במחירי היצוא. הנחות אלו נתגשמו כמעט במלואן.

כמו כן נתגשמו ברובן גם ההנחות לגבי פעולת הגורמים המושפעים ממדיניות הממשלה: גידול השקעותיהן של חברות במימון עצמי וכן גידול ההשקעות הפרטיות מחוקי-לארץ, ועליית-מ"ב בשיעורי השכר, כתוצאה מהתופעה של "זחילת השכר", ללא העלאה של שכר היסוד.

בתחומים נוספים היו עיקרי ההתפתחויות קרובים מאד לתחזית: הייצור גדל בשיעור ניכר (8 עד 9 אחוזים); מספר המועסקים גדל, בשיעור העולה במקצת על 3 אחוזים; חל גידול ניכר בהכנסות מיצוא, ולעומת זאת גדלו בסכום דומה ההוצאות ליבוא, וכתוצאה מכך חל שינוי קל בלבד בגירעון במאזן הסחורות והשירותים; הצריכה הפרטית גדלה בשיעור דומה לשיעור הגידול של התוצר הלאומי.

עם זאת היו גם כמה סטיות מהתחזית: ההשקעה הגולמית במשק לא עלתה, כנראה, בעוד שהתחזית הניחה גידול בשיעור שנתי של כ-5 אחוזים. ההפרש העיקרי היה בהשקעות בענפי החקלאות והבנייה.

בעוד שלגבי שיעור הגידול של התוצר הלאומי בכללותו נתממשה התחזית בקירוב, הרי מבחינת הרכב הגידול נתגלו הבדלים אחדים: הייצור התעשייתי עלה ביותר מהמצופה (13 עד 14

¹ עליית השכר בסקטור הציבורי גדולה במיוחד בגלל תשלום הפרשי-שכר, שבוצע בשנת 1960, בעקבות העלאות בשנה הקודמת.

אחוזים לעומת 10 אחוזים לפי התחזית) — בעיקר הודות לגידול היצוא התעשייתי בקצב מהיר מהמצופה; לעומת זאת עלה הייצור החקלאי בפחות מהמצופה, (3 עד 4 אחוזים לעומת 7 עד 8 לפי התחזית) — בעיקר בגלל הבצורת. בשאר ענפי המשק גדל הייצור בשיעור קרוב למצופה בתחזית. ההכנסות מיצוא עלו יותר מכפי שהונח בתחזית (21 אחוזים לעומת 15 אחוזים), ועיקר ההבדל היה, כאמור, ביצוא של התעשייה והשירותים. הבדלים נוספים בין התחזית לבין ההתפתחות בפועל נתגלו בתחום ההכנסות וההוצאות של הממשלה: ההכנסות ממסים היו נמוכות, מכפי שהונח בתקציב, ואילו ההוצאות לתמיכות היו גדולות יותר, כיוון שסכום התמיכות הוגדל באמצע השנה. כתוצאה מכך גדלה ההכנסה הפנויה שבידי הציבור בקצת יותר מהצפוי, והצריכה הפרטית עלתה. אף היא בשיעור גבוה מן הצפוי (כ-9 אחוזים לעומת 7 אחוזים).

בהתאם לתחזית חלה ב-1960 עליית מחירים, אולם ממדיה היו גבוהים במקצת מן הצפוי.

4. תחזית ההתפתחויות העיקריות במשק לשנת 1961/62

(א) הנחות יסוד

התחזית לשנת 1961/62 מושתתת על שורה של הנחות, אשר בחלקן נקבעות על-ידי גורמים "אוטונומיים", ובחלקן הן ביטוי למדיניות הממשלה.

ההנחות שהן תוצאה של גורמים "אוטונומיים" הן:

(א) ריבוי האוכלוסייה יהיה בשיעור של 3 אחוזים.

(ב) תחול עלייה נוספת בפריון הייצור.

(ג) יבוא ההון יגדל במקצת ויגיע ל-365 מיליון דולר.

(ד) היצוא יגדל ויגיע ל-425 מיליון דולר.

(ה) מרכיבי היבוא בצריכה הפרטית והציבורית ובכמה סוגים של השקעות ומוצרי יצוא יהיו נמוכים במקצת מאשר ב-1960, כלומר — תחול החלפת יבוא בהיקף של 15 עד 20 מיליון דולר.

(ו) לא יחולו שינויים במחירים הממוצעים של היבוא והיצוא.

(ז) לא יחול שינוי בנוהגי ההשקעות במשק. בעקבות הגדלת ההכנסות והרווחים ועם הרחבת ההשקעות של משקיעי חוץ יגדל היקפן של ההשקעות שבמימון פרטי.

(ח) העלאות בשכר היסוד ו"זחילת השכר" יביאו להעלאה ממוצעת של 5 עד 6 אחוזים בשכר הכולל לשעת עבודה.

(ט) לא יחול שינוי בשיעור החיסכון מתוך ההכנסה הפרטית הפנויה.

ההנחות שהן ביטוי למדיניות הממשלה הן:

(א) ההכנסות וההוצאות הרגילות של הממשלה תהיינה בהתאם להצעת התקציב.

(ב) ההשקעות במימון ממשלתי תקבענה על פי הצעת תקציב הפיתוח.

(ג) אמצעי התשלום יעלו בהתאם לגידול המקורות. שיעמדו לרשות המשק מעודף היבוא ומהגדלת התוצר.

(ב) סיכום תחזית ההתפתחויות

על יסוד ההנחות שלעיל ועל יסוד אינפורמציה נוספת לגבי התפתחות ענפי המשק נערכו תחזיות של הגדלת התוצר, של היבוא, הצריכה הפרטית, ההכנסות והמחירים.

אומדן המקורות והשימושים לשנים 1960 ו-1961/62 ניתן בלוח 6.

מקורות ושימושים (במחירי 1960), 1960 ו-1961/62

(מיליוני ל"י)

שיעור הגידול השנתי הריאלי באחוזים		1961/62	1960	
מ-1960 ל-1961/62	מ-1959 ל-1960			
9.5	8.5	4,990	4,455	תוצר לאומי גולמי
10.0	11.0	1,335	1,185	יבוא
9.5	9.0	6,325	5,640	סך כל המקורות
8.5	9.0	3,425	3,095	צריכה פרטית
*7.5	9.0	1,010	990	צריכה ציבורית
8.5	1.0	1,125	1,015	השקעה גולמית
17.0	24.0	765	630	יצוא
9.5	9.0	6,325	5,640	סך כל השימושים

* שיעור הגידול מתקציב 1960/61 לתקציב 1961/62.

(ג) התחום הריאלי

בתחום הריאלי מרמזת האינפורמציה שבידינו על ההתפתחויות הבאות:

1. התוצר

פירוט התחזית של גידול התפוקה בכל אחד מענפי המשק בנפרד ניתן בלוח 7.

לוח 7

שיעורי הגידול בתפוקה לפי ענפי המשק, אומדן 1960 ותחזית 1961

1961	1960	
9-10	3-4	חקלאות
12-13	13-14	תעשייה
9-10	9-10	תחבורה
8-9	(-2)-(-1)	בנייה
7-8	6-7	שירותים ציבוריים
9-10	8-9	מסחר ושירותים
9-10	8-9	תוצר לאומי גולמי *

* השקלול - לפי משקלו של כל ענף בהכנסה הלאומית של 1959. הלוח עובר על-פי נתונים של השלכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לפי אומדנים אלה יהיה שיעור הגידול של התוצר ב־1961 גבוה מזה שב־1960 ויגיע ל־10 אחוזים, וזאת — בשל החשת גידול הייצור בחקלאות וגידול בהיקף הבנייה. העלייה במספר המועסקים נאמדת ב־3.5 אחוזים. אם נקבל את ההנחה שגם ב־1961 יגדל המספר הממוצע של שעות עבודה למועסק, ניתן לאמוד את העלייה במספר שעות העבודה במשק ב־4 אחוזים. הגדלת התוצר הלאומי ב־10 אחוזים מותנית, איפוא, בעלייה של 5 עד 6 אחוזים בתפוקה הממוצעת לשעת עבודה. בחלקה תתאפשר עלייה זו על־ידי הגדלת ההון המושקע לעובד, ובחלקה — על־ידי הגדלת פריון הייצור.

2. ההשקעות

תקציב הפיתוח ותוכניות ההשקעה הקשורות בו מצביעים על עלייה גדולה בהיקף ההשקעות בחקלאות (בעיקר בהשקיה), בתחבורה ובבנייה הציבורית. על יסוד ההתפתחות בשנים האחרונות יש להניח, שהגדלת הרווחים בענפי התעשייה ובשירותים תביא להגדלת ההשקעות גם בענפים אלה.

לוח 8

ההשקעות לפי ענפי המשק, 1960 ו־1961/62 (מיליוני ל"י)

1961/62	1960	
190	180	חקלאות
215	200	חרושת
15	14	מחצבים
45	43	חשמל
190	157	תחבורה
160	150	מסחר ושירותים
300	271	בנייה למגורים
(135)	(111)	מזה : אגף השיכון
(165)	(160)	בנייה פרטית
1.115	1.015	סך הכל

סך כל ההשקעות במשק יגדל ב־100 מיליון ל"י או ב־10 אחוזים בקירוב. עיקר הגידול יהיה בהשקעות בתחבורה (בעיקר רכישת מטוסי סילון) ובבנייה של אגף השיכון.

3. מאזן התשלומים

לפי התחזית יגדל היצוא בשיעור שנתי של 17 אחוזים. תחזית היבוא נעשתה על יסוד גובה מרכיבי היבוא בתחומים השונים, ומתוך הנחה שתחול החלפת יבוא בהיקף של 15 עד 20 מיליון דולר

חיבוא, היצוא והגירעון, 1960 ותחזית 1961/62

(מיליוני דולר)

שיעורי השינוי השנתי		1961/62	1961	1960	1959	
מ-1960 ל-1961	מ-1959 ל-1960					
11	2		52	47	46	יצוא פרי הדר
20	25		18	15	12	מוצרים חקלאיים אחרים
26	32		120	95	72	מוצרים תעשייתיים ושונות
3	23		60	58	47	יהלומים
16	21	260	250	215	177	סך הכל יצוא סחורות
19	21	165	160	135	112	יצוא שירותים
17	21	425	410	350	289	סך הכל יצוא
		55	50	37	13	אניות ומטוסים
		485	480	443	410	סחורות אחרות
10	13	540	530	480	423	סך הכל יבוא סחורות
7	5	195	190	178	170	יבוא שירותים
9	11	735	720	658	593	סך הכל יבוא
—	—	310	310	308	304	גירעון

לא צפוי, איפוא, שינוי בגירעון במאזן הסחורות והשירותים.

היקף יבוא ההון נטוי עשוי לגדול ולהגיע לסכום של 365 מיליון דולר. הואיל ועודף היבוא נאמד ב-310 מיליון דולר, צפויה גם ב-1961/62 צבירת מטבע חוץ בסכום של יותר מ-50 מיליון דולר. בדרך זו יזורמו, איפוא, למשק כ-100 מיליון ל"י של נכסים כספיים נוספים (שהם בחלקם אמצעי תשלום ובחלקם פקדונות מסוגים שונים לזמן קצוב במטבע ישראלי ובמטבע חוץ).

4. הצריכה הציבורית

בצריכה של הסקטור הציבורי צפויה עלייה של 7.5 אחוזים. עלייה זו קטנה משיעור העלייה שחלה ב-1960.

אם לא יעלה שיעור החיסכון במשק, צפויה, כנראה, גם ב־1961/62 הגדלת הצריכה הפרטית בשיעור של 8 עד 9 אחוזים, שהיא עלייה של 5 עד 6 אחוזים בצריכה לנפש.

6. שכר, הכנסות ומחירים

לפי האומדן תביא העלייה הצפויה בתעריפי השכר לעלייה בתשלומי השכר בסכום כולל של 70 מיליון ל"י. בתוספת של 30 מיליון ל"י, שהן אומדן העלייה במרכיבי השכר האחרים, כגון תוספות ותק, פרמיות, העלאות בדרגה וכו' — תסתכם עליית השכר ב־1961 ב־100 מיליון ל"י, שהן תוספת של 5 עד 6 אחוזים לכלל תשלומי השכר ב־1960. נוסף לעלייה זו של השכר הממוצע לשעת עבודה, תחול עלייה בשיעור של 4 אחוזים בתשלומי השכר בגלל הגדלת מספר המועסקים ועלייה במספר שעות העבודה לעובד.

גם התפוקה לשעת עבודה עשויה לגדול, כאמור, בשיעור של 5 עד 6 אחוזים, אולם אם נביא בחשבון את העובדה שהשנה יגדל היקף הציווד ושאר ההון המושקע, תגיע העלייה בפריון הייצור לשיעור של 4 עד 5 אחוזים.

סך כל תשלומי השכר במשק יעלה לפי המצופה ב־10 אחוזים. בהתחשב בעלייה הצפויה בהכנסות שלא משכר ובהכנסות לפרטים מחוץ לארץ, וכן אם תשולם תוספת יוקר במחצית השניה של שנת 1961, יש לצפות לעליית ההכנסות בשיעור של 12 עד 13 אחוזים.

אומדן הגידול בתשלומי מס הכנסה והביטוח הלאומי מגיע גם הוא ל־12 אחוזים, ויש לצפות, איפוא, לעלייה של 12 עד 13 אחוזים בהכנסה הפרטית הפנויה. אם לא תחול עלייה בשיעור החיסכון, תעלה בשיעור דומה גם ההוצאה הכספית לצריכה פרטית. שיעור זה גבוה מהעלייה הצפויה בהיקף המוצרים והשירותים, שיעמדו לרשות הצריכה הפרטית. ועלולה, איפוא, לחול עליית מחירים מסויימת.

(ד) התחום המוניטארי

התחזית לגבי רמת הביקוש, ההכנסות האישיות והמחירים מבוססת על ההנחה, שאמצעי התשלום יעלו בשיעור דומה לשיעור הגידול המצופה בהיקף המקורות, העומדים לרשות המשק — מגידול התוצר ועודף היבוא כאחת.

גורם חשוב לעלייתם של אמצעי התשלום תהיה העלייה הצפויה בהמרת יתרות מטבע־חוץ, בסכום של כ־100 מיליון ל"י.

בסכום הזה, וכן בגורמים המוניטאריים האחרים, המשפיעים על היקף אמצעי התשלום, עלולים לחול שינויים בלתי צפויים רבים, ואין לקבוע, משום כך, מראש, את ההיקף האפשרי של הרחבת האשראי לציבור.